

Karolina Kwak

Narzędzie: Klasa szósta. Zdanie. (1-2 jednostek lekcyjnych)

Temat: Z do gramatyki zgłębiamy składni tajniki.

Uwaga: Lekcja ma charakter powtórzeniowo-ćwiczeniowy. Jej przeprowadzenie ma sens, gdy uczniowie znają podstawowe pojęcia z zakresu składni, odróżniają zdanie pojedyncze od złożonego, potrafią wymienić różne typy zdań złożonych.

Cele: uczeń rozumie pojęcie „składnia”; wie, czym jest wypowiedzenie; rozróżnia podstawowe rodzaje zdań; rozumie zależności syntaktyczne w wypowiedzeniach złożonych.

Faza wstępna: wstępne porządkowanie wiadomości.

Nauczyciel zapisuje (lub wyświetla) na tablicy temat lekcji. Prosi uczniów o przypomnienie, czym jest składnia. Jeśli uczniowie nie pamiętają, stara się ich naprowadzić na właściwy trop – Może słowo „składnia” z czymś wam się kojarzy? Jakie wyrazy pokrewne przychodzą wam do głowy? (Np. składnik, składać, składowy.) Jeśli uczniowie nie przypomną sobie znaczenia słowa, należy poczekać z odpowiedzią. Zgodnie z definicją słownikową (*Uniwersalny słownik języka polskiego PWN*) „składnia” to „dział gramatyki, nauka o budowie wypowiedzeń i ich elementów składowych, o funkcjach wyrazów w zdaniu, stosunkach składniowych między częściami zdania, szyku wyrazów i wypowiedzeń składowych”.

Kolejno nauczyciel wyświetla na tablicy slajd 2. – załącznik 1. Uczniowie, pracując samodzielnie lub w parach, porządkują rozrzucone na tablicy pojęcia – rysują schemat (albo porządkują pocięte karteczki przygotowane przez nauczyciela). Zadanie ma na celu uruchomienie mechanizmu myślenia o zależnościach składniowych jako o pewnej uporządkowanej, logicznej całości. Schemat ma ów ład obrazować. Po zaprezentowaniu przez uczniów pomysłów i zweryfikowaniu ich, nauczyciel wyświetla slajd 3. – załącznik 1. Na tym etapie można po raz kolejny zapytać uczniów o znaczenie słowa „składnia” (jeśli wcześniej nie uzyskano odpowiedzi). **Działania różnicujące:** Dla uczniów mających trudności w pisaniu warto przygotować gotowy schemat do wklejenia – załącznik 2.

- w informacji na karcie z **niebieskim sercem** został wyróżniony wyraz, np. **orzeczenie, określenie**. Za podanie poprawnej informacji uzupełniającej, np. „Orzeczenie to główna część zdania, wyrażona najczęściej czasownikiem w formie osobowej. Tworzy w zdaniu związek główny z podmiotem. Orzeczenie może być czasownikowe lub imienne.” – grupa otrzymuje **dodatkowy punkt**. Jeśli grupa zdecyduje się na udzielenie dodatkowej informacji (**nie jest to obowiązkowe**), ale odpowiedź będzie błędna, traci punkt.

- gdy na karcie znajduje się **czerwone serce**, grupa **może wybrać** dodatkowe zadanie – ułożenie zdania, którego dotyczy informacja, np. „Zdanie, które zawiera jedno orzeczenie i co najmniej jedno **określenie**” – zdanie pojedyncze rozwinięte: „Lubimy gramatykę.” (Ułożone przez uczniów zdania warto zapisywać na tablicy.) Za poprawne zdanie grupa otrzymuje **dodatkowe dwa punkty**. W przypadku błędnej odpowiedzi traci jeden punkt.

- gdy na karcie znajduje się **żółte serce**, grupa **może wybrać** dodatkowe zadanie – ułożenie wykresu zdania, którego dotyczy informacja, np. „Treść pierwszego **zdania składowego** łączy się z treścią drugiego zdania”: - zdanie złożone współrzędnie łączne. Za poprawny wykres zdania grupa otrzymuje **dodatkowy punkt**. W przypadku błędnej odpowiedzi traci jeden punkt.

- gdy na karcie znajduje się **zielone serce**, oznacza ono zadanie trudniejsze. W przypadku wylosowania karty z tym symbolem grupa **może zdecydować o jej wymianie**. Jeśli tak się stanie, informacja wraca do puli kart, a przedstawiciel grupy losuje po raz kolejny.

+ 1 punkt	+ 2 punkty	+ 1 punkt	+ 1 punkt
			
- wyjaśnienie	- zdanie	- wykres	- trudność

Zabawa trwa do wyczerpania kart lub kończy się wcześniej, jeśli taka jest decyzja nauczyciela i/lub klasy.

Faza podsumowująca: Na koniec lekcji warto by było, aby uczniowie zapisali w zeszytach przynajmniej kilka z ułożonych wcześniej zdań, nazywając je i „ozdabiając” wykresem.

Zadanie domowe: *Na tropie wypowiedzeń.*

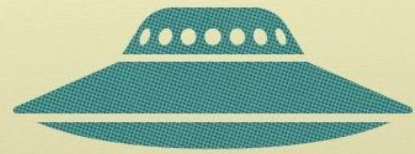
Spróbuj (dzisiaj po południu i wieczorem) wsłuchać się w wypowiedzi innych – osób prowadzących zajęcia dodatkowe, członków rodziny, klientów i sprzedawców w sklepach, bohaterów reklam czy filmów, spikerów radiowych lub telewizyjnych. Zastanów się, za pomocą jakich wypowiedzeń komunikują się oni z innymi ludźmi. Czy są to równoważniki zdań, krótkie zdania pojedyncze, a może długie – wielokrotnie złożone? Co decyduje o rodzaju wybieranych wypowiedzeń? Które informacje lepiej do ciebie docierają? Jak myślisz, dlaczego? Zanotuj kilka wypowiedzeń. Spróbuj je nazwać.

Załącznik 1.

Slajd 1.

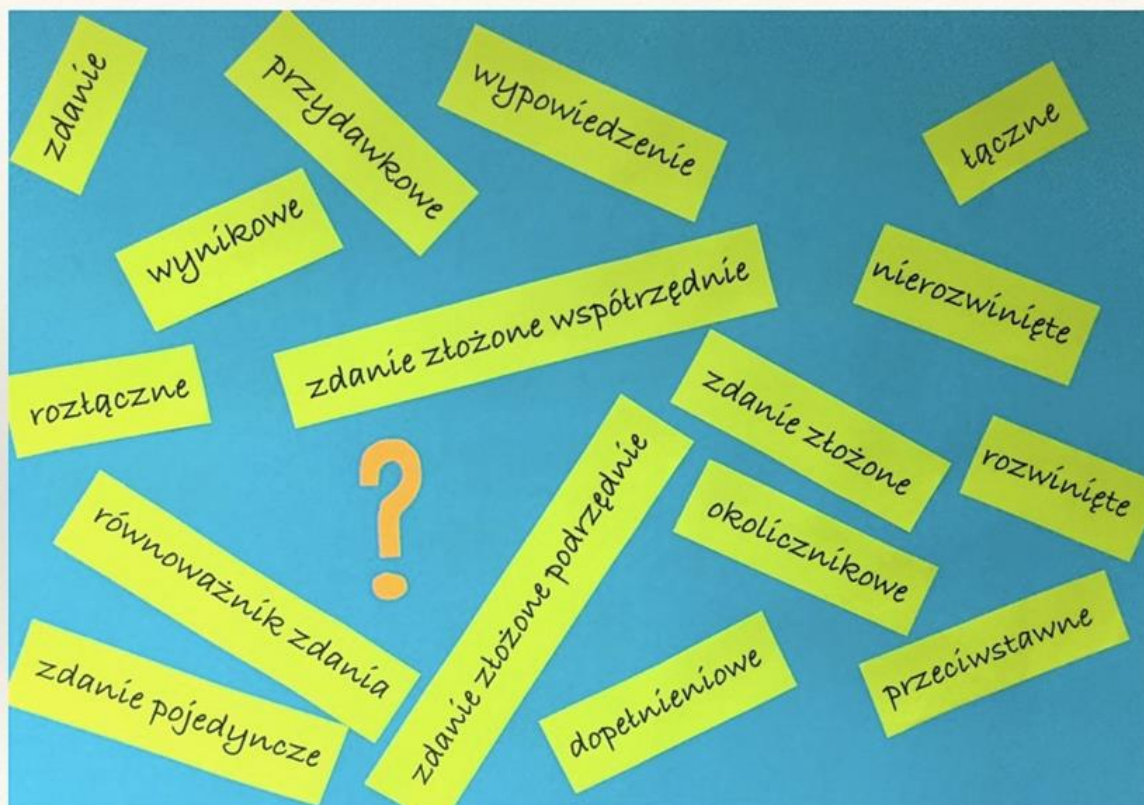
RODZAJE ZDAŃ

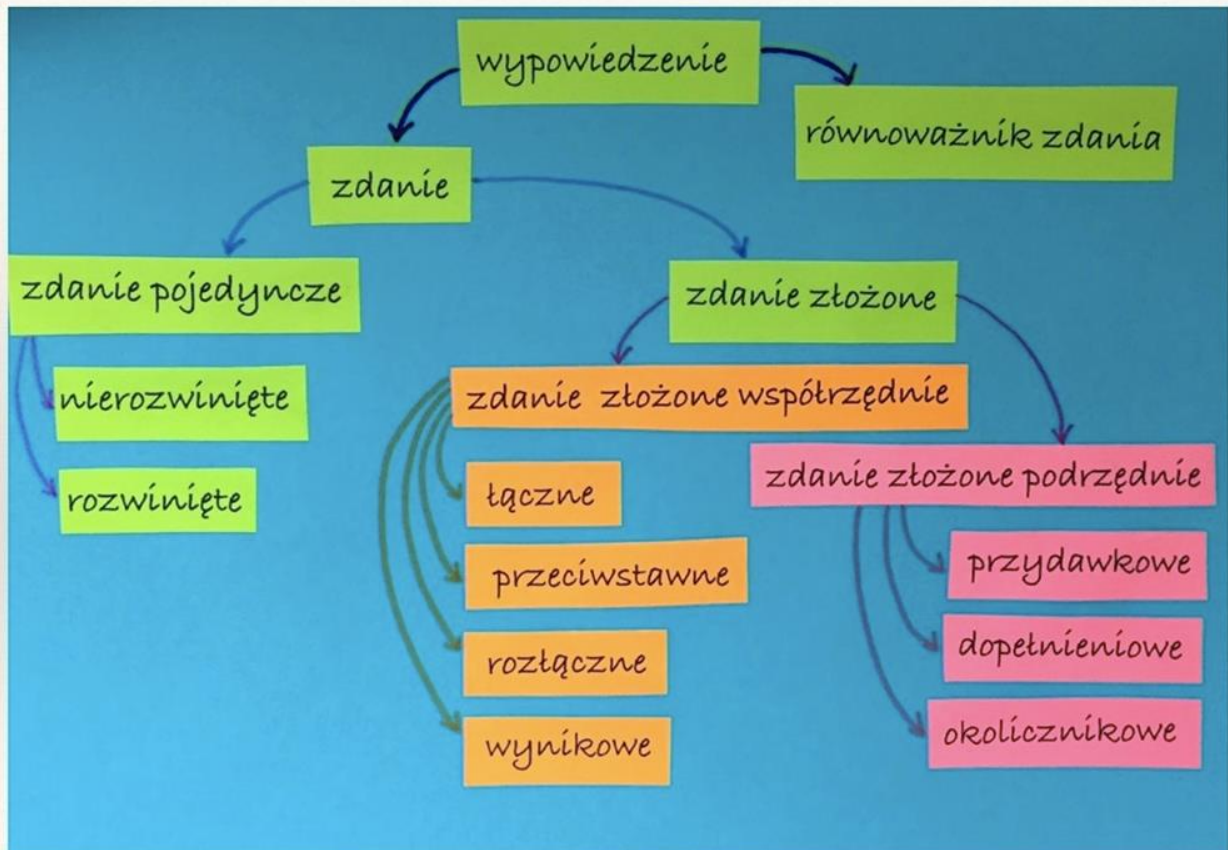
Slajd 2.

Czy ten chaos składniowy uporządkują mądre głowy?

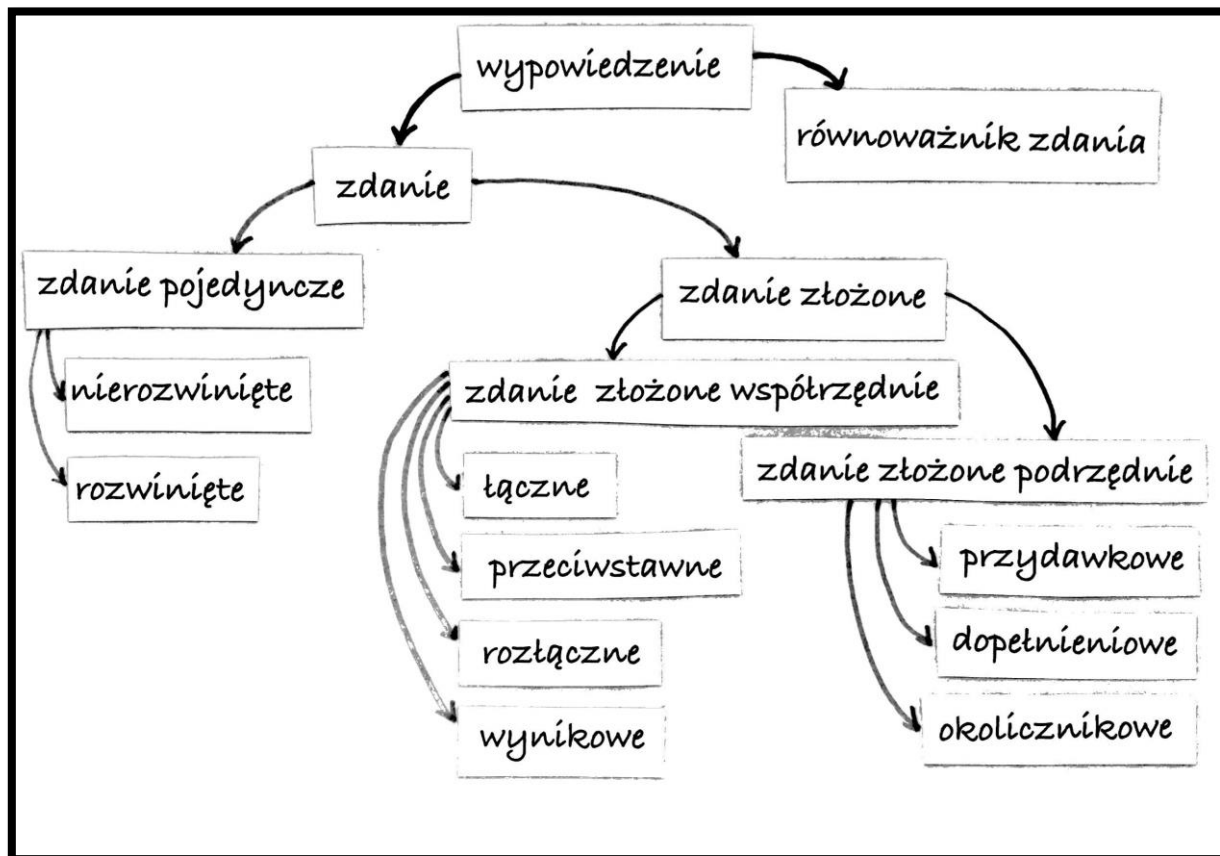
Slajd 3.

Zgłębiamy składni tajniki (z do GRAmATYKI)!

Załącznik 2.

Załącznik 3.

 <p>Zdanie, które składa się tylko z podmiotu i orzeczenia.</p>	 <p>Zdanie, które zawiera jedno orzeczenie i co najmniej jedno określenie.</p>	 <p>Logicznie i gramatycznie uporządkowany ciąg wyrazów.</p>
 <p>Wypowiedzenie bez orzeczenia.</p>	 <p>Treść pierwszego zdania składowego łączy się z treścią drugiego zdania.</p> <p>Charakterystyczne spójniki: i, oraz, tudzież, ani, także.</p>	 <p>Treść pierwszego zdania wyklucza treść drugiego.</p> <p>Charakterystyczne spójniki: albo, lub, bądź.</p>
 <p>Treść drugiego zdania przeciwstawia się treści pierwszego.</p> <p>Charakterystyczne spójniki: ale, lecz, a, jednak, zaś, natomiast.</p>	 <p>Treść drugiego zdania wynika z treści pierwszego.</p> <p>Charakterystyczne spójniki: więc, zatem, toteż.</p>	 <p>Wypowiedzenie, które zawiera więcej niż jedno orzeczenie.</p>

 <p>Zdanie złożone, w którym możemy zapytać o jedno ze zdań składowych.</p>	 <p>Zdanie złożone, w którym o jedno ze zdań składowych możemy zapytać pytaniami o przydawkę.</p>	 <p>Zdanie złożone, w którym o jedno ze zdań składowych możemy zapytać: <i>która?, jakich?</i></p>
 <p>Zdanie złożone, w którym o jedno ze zdań składowych możemy zapytać pytaniami o dopełnienie.</p>	 <p>Zdanie złożone, w którym o jedno ze zdań składowych możemy zapytać: <i>czego?, co?, o czym?</i></p>	 <p>Zdanie złożone, w którym o jedno ze zdań składowych możemy zapytać pytaniami o okolicznik.</p>
 <p>Zdanie złożone, w którym o jedno ze zdań składowych możemy zapytać: <i>kiedy?, gdzie?, dlaczego?, gdzie?, dokąd?, jak?, po co?</i></p>	 <p>Zdanie złożone, w którym o jedno ze zdań składowych możemy zapytać: <i>dokąd?, gdzie?, skąd?</i></p>	 <p>Zdanie złożone, w którym o jedno ze zdań składowych możemy zapytać: <i>dlaczego?</i></p>

Fundusze Europejskie
Wiedza Edukacja Rozwój

Rzeczpospolita
Polska

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

Zdanie złożone, w którym o jedno ze zdań składowych możemy zapytać: *po co?*

Zdanie złożone, w którym o jedno ze zdań składowych możemy zapytać: *jak?*

Zdanie złożone, w którym o jedno ze zdań składowych możemy zapytać: *kiedy?, od kiedy?*